

körül tanusított technikai sajátságok s a meg-lévő s kellőképen fixirozott analógiák alapján pedig azokat a Felsőmagyarországon keletkezett ötvösművek ama darabjai közé sorozom, amelyeknek szerkezeti bája, technikájuknak művészi

magaslaton álló kvalitása s az egész műalkotás hatásának harmónikus szépsége a régi magyar ötvösségnek nagy s messze földekre elterjedt hírnevét méltó s fényes adatokkal tudják támogatni.

MILANÓI LEVÉL.

MILANÓI MUNKATÁRSUNKTÓL.

NINCS RIDEGEBB és szomorúbb látvány, mint figyelemmel kíséreni egy készülő-félben lévő kiállítást, amikor még a tündérpaloták állványokkal és gödrökkel vannak körülbástyázva és nem képesek hamis szépségök összes titkait leplezni. Itt az a körülmény, hogy az ember többet lát, mint kellene, kockára teszi illuzióit.

A milánói kiállítással is úgy vagyunk; az első séta a megnyitás napja előtt vigasztalanná tesz. Azt hisszük, hogy ez sohasem lehet kész, vagy ha kész lesz, akkor ezek közt a paloták közt maga Ruskin az építészeti hét lámpájával sem fogja kiismerni magát. Az igaz, hogy nehéz művészet is úgy építeni, hogy minden építettnek látszódjék s mégse kelljen hozzá az építészeti két főkelléke: a szilárdság és tartósság.

A modern kiállítási művelet főelve, hogy olcsó anyagokból drága anyagok hatását bűvészkedje ki. Ezen az alapon kátrányos papírból büszke kupolák alakíttatnak és léckötegekre húzott vakolatból merész oszlopok. Mert a kiállításoknál minden szabad, ami a látszatnak jó. Az anyagok akrobatikájára jogcímet ad az, hogy csak kilenc hónapig kell mutatnia.

Legjobb dolga természetesen a közönségnek van. Akik a megnyitás után betódultak a két óratorony között a nagy oszlopcsarnokos előudvarba, azok számára már csak a gipsz-emblémák megfejtése maradt. Szerencsére az sem járt sok fejtöréssel. A dekoratív szobrászok Milánóban nem nagyon erőltették meg magukat. Az épületeken elhelyeztek egy csomó szárnyaskereket és földgömböt a közlekedés

és a nemzetköziség képviselőjében s néhány közismert ipari s művészeti géniust.

Maga a kiállítás két főrészből áll: a Parcóból és a Piazza d'Armi-ből. Együttesen az egy millió négyzetmétert meghaladja a két terület. Az építkezés által befödött rész pedig mintegy 270 ezer négyzetméter.

A Sforza vár éjszaki sarkán van a főkapu, azon juthatni be a Parcoba, ahol a külön Simplon-múzeum, a szépművészetek, munkás-jóléti tárlat, építészet és az iparművészet jórésze foglal helyet. Itt van Sveic pavillonja. Azonkívül természetesen vendéglő és mulatóhely quantum satis. A magyar iparművészet is ide vonult a park árnyas fái közé. Mintegy negyed-részt foglalja el a nagy iparművészeti csarnoknak. Közvetlen szomszédaink az olaszok. Van két reprezentacionális előcsarnokunk és egy kiállítási udvarunk. A kiállítási udvarból hét szoba nyílik s a többi termekben is sok interieur foglal helyet váltakozva a magyar iparművészet és háziipar színe-javát tartogató polcokkal és üvegszekrényekkel. Impozáns a szakiskolák kiállítása. A fővárosi iparrajziskola, az iparművészeti és a mintarajziskola jórészt terveket állít ki, míg az állami ipari iskolák csaknem kivétel nélkül teljesen elkészített tárgyakat.

Akik az április 28-iki megnyitásra készek voltak, azok feltűnést keltettek. Ezek közt voltunk mi magyarok is, nálunk a közlekedés-ügyi és mezőgazdasági rész teljesen készen állott, az iparművészeti csoportnál sem hiányzott sok. Ausztria lemaradt két pavillonjával. Belgium gótikus ízű háza is csak kívülről

nézhető meg. A franciák pajtaszerű csarnokában, melyet egy fiatal olasz építész emelt kifejezetten bazárszerű célzattal, sincs még semmi, csupán 10 ezer négyzetméter hely van a francia iparművészet számára föntartva. A többi csarnok, különösen a közlekedésügyi, ipari, léghajózásügyi, gépgyári stb. áll már egytől-egyig és úgyahogy be is van rendezve, de míg minden telí és rendben lesz, jó egy hónap fog elmúlni. Egyelőre tehát az épületek képeznek látnivalót. Potrohos, terjengős alkotás valamennyi. Ezerszer sokszorosított motívumjai kifárasztják a szemet. Griffek, sasok, füzérek, kicsi és nagy, de egyformán álmos női fejek, itt-ott körök és kockák kavarnak e stukkódíszítéses világban.

A Piazza d'Armi épületei némileg komolyabbak. Itt is van ugyan bőven fölösleges torony, kupola meg oszlop, de legalább kevésbé színpadiasak. A födelek alatt nagy, tágas térések húzódnak meg, bennök sokat lehet elhelyezni s a tájékozódást nem korlátozza a zezgúgos térhatás.

A Parcóban nagyon szépen akartak építeni, a Piazza d'Armin csak célszerűen. Ez utóbbi teljes mértékben sikerült is. Pedig itt ugyancsak nehéz helyzete volt a kiállítási bizottságnak. A hajdan gyakorlótérnek szolgáló puszta síkságot nemcsak be kellett építeni, hanem egy civilizált város összes kellekeivel ellátni. Ahová ezelőtt csak az eső hozott vizet, ott most állandóan öt szökőkút és mintegy ötven kisebb kút fog táplálkozni az újonnan lefektetett vezetékekből. Van gáz, villany, jól gondozott út, sőt felnőtt, terebélyes fákat is ültettek.

A kiállítás két részét körülbelül egy kilométer hosszú emeletnyi magasságban futó

villamos vasút köti össze, amelynek hídszerű építménye alatt zavartalanul bonyolódik le az utcák rendes forgalma.

Így állunk az áprilistól novemberig tartó milánói nemzetközi kiállítás épületeivel, melyeknél kétségkívül több az ügyesség, mint művészet. De elvégre mind e munkálatok eredménye, az építkezés csak keret marad, a tartalmat, az igazi látnivalót azok a kiállítási tárgyak nyújtják, amelyeket a legkülönbélebb nemzetek hordanak halomba, hogy velök maguknak a világversenyen hírt, dicsőséget, meg pénzt is, ha lehet, szerezzenek. Erről azonban legközelebb.

A kiállítás megnyitását Szterényi József kereskedelemügyi államtitkár, kormánybiztos képviselőjében Ludwigh Gyula belső titkos tanácsos, mint ad hoc commissarius vett részt a milánói delegátussal, Czako Elemérrrel. Ludwigh kíséretében megjelentek Marx János és Kotányi Zsigmond udvari tanácsosok, Radics Jenő miniszteri tanácsos, Kövesdy Béla kir. tanácsos, Ary László min. titkár, Samassa Aurél fogalmazó, és Zsolnay Miklós gyáros. Ehhez a küldöttséghez csatlakoztak még a már régebben Milánóban dolgozó magyarok, u. m.: a milánói magyar osztály műszaki igazgatója Fittler Kamill udv. tanácsos, Fischer József építész, Maróti Géza, és Faragó Ödön művészi tervezők, Müller, Baros, Eberhardt, Pischinger és Bayler az államvasutaktól, Melegh Béla a mezőgazdasági gépgyár és Szomjas Lajos min. o. t. a földművelésügyi min. részéről. Az olasz király kétszer látogatta meg a magyar csoportot; a közlekedésügyi részről Ludwigh, az iparművészetinél pedig Fittler fogadta és kalauzolta. Ez utóbbi helyen megígérte a király és királyné, hogy még többször visszatér a magyar iparművészet csarnokába.

